

Βυζαντινά Αριστουργήματα της Αθήνας: Άγιος Ελισσαίος - Πλάκα (Πάνος Ν. Αβραμόπουλος, M.Sc Δ/χος Μηχανικός Ε.Μ.Π.)

[/ Πεμπτούσια](#)

Δεν είναι μόνο το αισθητικό κάλλος του μικρού αλλά πανέμορφου ναού του Αγίου Ελισσαίου, που προξενεί το θαυμασμό και τα κατανυκτικά συναισθήματα του επισκέπτη του. Είναι παράλληλα συνυφασμένος με τις περίφημες αγρυπνίες σ' αυτόν, του μεγάλου Σκιαθίτη, κοσμοκαλόγερου της ελληνικής λογοτεχνίας Αλέξανδρου Παπαδιαμάντη, που αποτέλεσε παράλληλα και δεξιό ψάλτη του. Ο Παπαδιαμάντης αποτύπωσε αδρά το ηθικά ευγενές ορθόδοξο αχνάρι του στον Άγιο Ελισσαίο και τον κατέστησε σύμβολο πολιτισμού και ορθόδοξης μυσταγωγίας. Μαζί με τον Παπαδιαμάντη και ο πρώτος του εξάδελφος Αλέξανδρος Μωραϊτίδης στον Άγιο Ελισσαίο, που διετέλεσε αριστερός ψάλτης. Τέλος το ταπεινό εκκλησάκι του Αγίου Ελισσαίου, αποτέλεσε το ορμητήριο της ορθόδοξης μεγαουργίας, του έξοχου Παπα-Νικόλα του Πλανά, που μετέπειτα αγιοποιήθηκε. Οι περίφημες αγρυπνίες του Παπαδιαμάντη στον Άγιο Ελισσαίο διάστικτες από ευλάβεια και κατάνυξη, υιοθετούσαν την

περίφημη κολυβάδικη παράδοση του Αγίου Όρους και αποτέλεσαν ένα πρωτόγνωρο πολιτισμικό επίτευγμα για την αθηναϊκή κοινωνία της περιόδου (1880-1925). Κατά την τέλεσή τους προσήλκυσαν στον Άγιο Ελισσαίο, κορυφαίες φυσιογνωμίες του πολιτισμού και της διανόησης. Χαρακτηριστική ήταν η παρουσία σ' αυτές των ακαδημαϊκού Ζαχαρία Παπαντωνίου, Γιάννη Βλαχογιάννη, Παύλου Νιρβάνα κ.α.

Σε ότι αφορά την αρχιτεκτονική τεχνοτροπία του ναού, είναι μονόκλιτη ξυλόστεγη βασιλική και στην αρχική κατασκευή της εκκλησίας είχαν προσαρτηθεί στους τοίχους αρχαία και βυζαντινά στοιχεία , όπως γλυπτά κ.α. Αλλά μοίρα τραγική στον ναό υπήρχαν και σπουδαίας αισθητικής τοιχογραφίες, οι οποίες καταστράφηκαν και το 1921 και φτιάχτηκαν στη θέση τους άλλες. Τις τοιχογραφίες αυτές είχε ανακαλύψει και αποτυπώσει συνάμα ο γάλλος περιηγητής Paul Durand το 1842-1843. Σε ότι αφορά το ιδιοκτησιακό καθεστώς ο Άγιος Ελισσαίος σε όλο το διάβα της ιστορίας του, αποτέλεσε ιδιωτικό εκκλησάκι. Μαζί με την αυλή του και τα γύρω κτίρια, υπήγετο στην ιδιοκτησία της οικογένειας Χωματιανού-Λογοθέτη. Παράλληλα με το αισθητικό κάλλος του μικρού αυτού ναού της Αθήνας, που συνιστά ορόσημο της ορθόδοξης ταυτότητας των Αθηνών, απaráμιλλης αισθητικής είναι και ο αύλειος χώρος του ναΐσκου. Η ομορφιά και η απλότητα εξάλλου της αυλής του Αγίου Ελισσαίου, εντυπωσίασε το μεγάλο μας θεατρικό συγγραφέα και ακαδημαϊκό Ιάκωβο Καμπανέλλη, για να γράψει το

περίφημο έργο του «Αυλή των θαυμάτων».

Από την ιδιοκτησία όμως της οικογένειας Χωματιανού - Λογοθέτη, ο Άγιος Ελισσαίος μεταβιβάστηκε στον αξιωματικό του πολεμικού ναυτικού Ηρακλή Καζάκο. Ο τελευταίος διαβλέποντας ότι ένεκα της υψηλής πολιτισμικής του αξίας το εκκλησάκι θα μπορούσε να χαρακτηριστεί διατηρητέο και να απαλλοτριωθεί, στις 3 Ιουλίου του 1943 αφαίρεσε την στέγη του. Ενώ πάνω από την Αγία Τράπεζα οικοδόμησε αποθήκη !!! Τελικά μετά από αυτά τα απίστευτα και όμως αληθινά, η κατάρρευση του ναού ήταν αναπότρεπτη. Σημειώνοντας εδώ την έντονη διαμαρτυρία των ανθρώπων του πολιτισμού της εποχής, για την συμπεριφορά του Καζάκου, που όμως δεν απέτρεψε την κατάρρευση του ναού. Με το πέρασμα του χρόνου αναλήφθηκε μια πρωτοβουλία αποκατάστασης-αναστήλωσης του ναΐσκου από την Εταιρεία Παπαδιαμαντικών Σπουδών, υπο την εμπνευσμένη ηγεσία του πανεπιστημιακού καθηγητή Φώτη Δημητρακόπουλου, η οποία εδράζονταν σε μια πανοραμική αρχιτεκτονική κάτοψη, που εκπόνησε για την αναστήλωση, η Διεύθυνση των Νεώτερων Βυζαντινών Μνημείων, παράλληλα με μια σπάνια φωτογραφία του ναού του 1940, από τον κριτικό-δοκιμιογράφο Γιώργο Βαλέτα. Έτσι το οικοδομικό τετράγωνο του Αγίου Ελισσαίου απαλλοτριώθηκε και άρχισαν οι προσπάθειες αναστήλωσης. Την αναστήλωση επιχορήγησε οικονομικά το υπουργείο Πολιτισμού το 2003 και το εγχείρημα αποπερατώθηκε το 2005, οπότε και ετέθη και πάλι σε λειτουργία ο ναός. Ενώ τα τελευταία χρόνια, με πρόταση που υπεβλήθη στο υπουργείο Πολιτισμού, επετράπη η διεξαγωγή αγρυπνιών μια φορά τον μήνα. Με την απλότητα, το μικρό του μέγεθος που αναδύει αισθητική αρχοντιά και την βαρύτιμη ιστορική του παρουσία, ο Άγιος Ελισσαίος αποτελεί ένα σπουδαίο ορθόδοξο μνημείο των Αθηνών.